مسئوولیت متن و شکل بدوش نویسندهٔ مضمون میباشد، عقیدهٔ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد

نورمحمد غفوري

٢٠٢٦/١١/١٢

د سیاسي سیستم سرچینې او اداري وړتیا

(د سیاسي سیستم په تیر پسې- څلورمه برخه)

٣.٤ .سرچینې او اداري وړتیا(Resources and Institutional Capacity)
سیاسي سیستم د خپلو دندو د ترسره کولو له پاره یوازې قوانین، دولتي اداري او مسئول کسان نه غواړي؛ بلکې مالي، بشري، تخنیکي او معلوماتي سرچینو (منابعو) ته هم اړتیا لري. سرچینې هغه امکانات او وسایل دي چې د دولت او دولتي ادارو په واک کې وي او د هغو په مرسته خپلې دندې ترسره کوي.
په ساده ژبه، که حکومت وغواړي یوه ستونزه حل کړي یا یوه نوې پالیسي عملي کړي، باید د هغې د پلي کولو لپاره اړین امکانات ولري. یوازې د یوې ښې پریکړې کول کافي نه دي؛ د پریکړې د عملي کولو لپاره پیسې، کارکوونکي، مسلکي پوهه، وسایل او منظم اداري جوړښت هم اړین دي.

د سیاسي سیستم مهمې سرچینې په لاندې ډول دي:

٣.٤.١ .مالي امکانات(Financial Resources)

مالي امکانات هغه پیسې او بودیجه ده چې دولت یې د خپلو چارو د پرمخ وړلو او د عامه خدمتونو د وړاندې کولو لپاره په واک کې لري. د دولت عواید عموماً د مالیاتو، ګمرکي محصولاتو، دولتي شرکتونو، طبیعي سرچینو او نورو قانوني سرچینو له لارې برابرېږي.
حکومت له دغو مالي امکاناتو څخه د ښوونځیو، روغتونونو، سړکونو او نورو عامه تأسیساتو د جوړولو، د دولتي کارکوونکو د معاشونو د ورکړې، د امنیتي چارو د سمبالولو او د بېلابېلو عامه پروګرامونو د پلي کولو له پاره ګټه اخلي.
د بېلګې په توګه، که حکومت غواړي په یوه سیمه کې څو ښوونځي جوړ کړي، باید د ځمکې د اخیستلو، د ودانیو د جوړولو، د ښوونکو د ګومارلو او د درسي وسایلو د برابرولو لپاره مناسبه بودیجه ولري.
د مالي امکاناتو کمښت د دولتي پروګرامونو د پلي کېدو مخه نیولای شي. خو یوازې د بودیجې شتون هم کافي نه دی؛ اړینه ده چې پیسې په سمه توګه، د ټاکل شویو موخو له مخې او په شفاف ډول ولګول شي. که بودیجه په ناسم ډول مصرف شي یا فساد پکې موجود وي، ټاکل شوې موخې نه ترلاسه کېږي.

٣.٤.٢ .بشري ځواک(Human Resources)

بشري ځواک هغه کسان دي چې د دولت او دولتي ادارو په بېلابېلو برخو کې کار کوي او د خپلو وړتیاوو او مسلکي پوهې له مخې د دولتي چارو په ترسره کولو کې ونډه لري. په دې برخه کې دولتي کارکوونکي، ښوونکي، ډاکټران، انجنیران، حقوقپوهان، اداري مسئولان، تخنیکي کارکوونکي او نور مسلکي کسان شامل دي.
د بېلګې په توګه، د روغتیا وزارت د روغتونونو د جوړولو لپاره بودیجه لرلای شي، خو که ډاکټران، نرسان او نور روغتیایي کارکوونکي ونه لري، روغتونونه به خلکو ته لازم خدمتونه وړاندې نه کړای شي. په همدې ډول، د ښوونځیو جوړول هغه وخت د زدهکړې د پراختیا لامل کېږي چې ور او مسلکي ښوونکي هم ورته وګومارل شي.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

بشري ځواک يوازې د کارکوونکو شمېر نه دی، بلکې د هغوی پوهه، تجربه، وړتیا، صداقت او د کار کیفیت هم پکې شامل دي. که دولتي اداري وړ او مسلکي کسان ولري، خپلې دندې په ښه توګه ترسره کولای شي. خو که د کارکوونکو وړتیا کمه وي، یا ګومارنې د مسلکي وړتیا پر ځای د شخصي او سیاسي اړیکو له مخې ترسره شي، د ادارو فعالیت له ستونزو سره مخ کېږي.

۳.۴.۳ .مسلکي پوهه او تجربه(Professional Knowledge and Experience)

مسلکي پوهه او تجربه هغه علمي او عملي وړتیاوې دي چې دولتي مسئولان او کارکوونکي یې د خپلو دندو د سم ترسره کولو لپاره کاروي.
په یوه اغېزمن سیاسي او اداري سیستم کې پرېکړې باید د کره معلوماتو، علمي څېړنو، مسلکي مشورو او عملي تجربو پر بنسټ وشي. دولتي مسئولان باید یوازې د خپلې دندې په رسمي واک بسنه ونه کړي، بلکې د هغو موضوعاتو په اړه هم کافي پوهه ولري چې د پرېکړې مسئولیت یې ورترغاړې دی.
د ښېلګې په توګه، د اقتصاد په اړه د یوې مهمې پالیسۍ د جوړولو لپاره د اقتصادپوهانو، مالي متخصصانو او اړوندو ادارو مشورې اړینې دي. په همدې ډول، د ښوونې او روزنې د اصلاح لپاره د ښوونې او روزنې د متخصصانو، ښوونکو او تعلیمي څېړونکو تجربې او نظرونه باید په پام کې ونیول شي.
که پرېکړې د موضوع له کافي پوهې او څېړنې پرته وشي، ښایي د ستونزې د حل پر ځای نوې ستونزې رامنځته کړي. له همدې امله، د مسلکي پوهې او تجربې شتون د سیاسي پرېکړو او د دولتي ادارو د اغېزمنتیا لپاره مهم دی.
۳.۴.۴ .تخنیکي وسایل او امکانات(Technical Equipment and Resources)
تخنیکي وسایل او امکانات هغه مادي او ټکنالوژیکي وسایل دي چې دولتي اداري یې د خپلو کارونو د ترسره کولو لپاره کاروي. په دې برخه کې کمپیوټرونه، د اړیکو وسایل، انټرنېټ، د معلوماتو د ساتلو او پروسس کولو سیستمونه، ترانسپورتي وسایل، ماشینونه او نور اړین تخنیکي تجهیزات شامل دي.
د ښېلګې په توګه، د نفوسو د شمېرنې، د ټاکنو د تنظیم، د دولتي اسنادو د ثبت، د مالیاتو د راټولولو او د عامه خدمتونو د وړاندې کولو لپاره د مناسبو تخنیکي وسایلو او سیستمونو شتون د کارونو چټکتیا او دقت زیاتوي.
که یوه دولتي اداره له عصري تخنیکي وسایلو ببېرخې وي، ښایي د خلکو د غوښتنو په ثبتولو، د معلوماتو په ساتلو او د چارو په پرمخ وړلو کې له ځنډ او ستونزو سره مخ شي. خو د تخنیکي وسایلو تر څنګ د هغو د سم کارولو لپاره روزل شوي کارکوونکي هم اړین دي

۳.۴.۵ .معلومات او احصائیوي ارقام(Information and Statistical Data)

معلومات د سیاسي پرېکړو او د دولتي چارو د سم مدیریت لپاره یوه مهمه سرچینه ده. دولت باید د ټولنې د وضعیت، د خلکو د اړتیاوو، د ستونزو د کچې او د شته امکاناتو په اړه کره معلومات ولري، څو خپلې پرېکړې د واقعیتونو پر بنسټ وکړي.
په دې برخه کې د نفوسو شمېر، د بېکارۍ کچه، د بېوزلۍ وضعیت، د ښوونځیو او روغتونونو شمېر، د زدهکوونکو او ناروغانو شمېر، د عوایدو او لګښتونو معلومات او نور احصائیوي معلومات شامل دي.
د ښېلګې په توګه، که حکومت غواړي په یوه سیمه کې نوي ښوونځي جوړ کړي، باید پوه شي چې په هغه سیمه کې څومره ماشومان د زدهکړې عمر ته رسېدلي، څو ښوونځي موجود دي، د هغوی ظرفیت څومره دی او څومره نورو ښوونکو او درسي امکاناتو ته اړتیا شته.
که دا معلومات موجود نه وي، یا ناسم او نیمګړي وي، حکومت ښایي خپلې بودیجې په ناسم ځای کې ولګوي. د ښېلګې په توګه، کېدای شي په داسې سیمه کې نوی ښوونځی جوړ کړي چې هلته د ښوونځیو اړتیا کمه وي، خو هغه سیمه چې ګڼ ماشومان له زدهکړو پاتې دي، له پامه وغورځوي.
له همدې امله، د کره معلوماتو راټولول، ساتل، تحلیلول او د اړوندو ادارو او خلکو په واک کې ورکول د سیاسي سیستم د اغېزمن فعالیت لپاره ډېر اهمیت لري.

۳.۴.۶ .اداري جوړښتونه او کاري سیستمونه(Administrative Structures and Work Systems)

اداري جوړښتونه هغه منظمي اداري، ځانګې، دفترونه او کاري اړیکي دي چې د دولت د دندو د وېش او ترسره کولو لپاره جوړېږي. د دغو جوړښتونو له لارې ځرګندېږي چې کومه اداره د کوم کار مسئولیت لري، څوک د پرېکړې واک لري، کارونه څنګه پر مخ وړل کېږي او د ادارو ترمنځ همغږي څنګه رامنځته کېږي.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

د بېلګې په توګه، د ښوونې او روزنې وزارت په مرکز کې عمومي اداري او څانګې لري او په ولایتونو او ولسوالیو کې یې سیمهییزې اداري د ښوونځیو د چارو د تنظیم او څارنې مسئولیت پر غاړه لري. د دې اداري جوړښت له لارې د وزارت عمومي پالیسي له مرکزي کچې څخه سیمهییزو ادارو ته لېږدول کېږي او د سیمو ستونزې او اړتیاوې بېرته مرکزي اداري ته رسول کېږي.
که د ادارو دندې او صلاحیتونه روښانه نه وي، ښایي د کارونو په ترسره کولو کې ګډوډي رامنځته شي، ځینې کارونه څو اداري په یو وخت ترسره کړي او ځینې نور بیا بېمسئوله پاتې شي. همدارنګه، که د ادارو ترمنځ همغږي نه وي، د پرېکړو پلي کول له ځنډ او ستونزو سره مخ کېږي.
له همدې امله، منظم اداري جوړښت، د مسئولیتونو روښانه وېش او د ادارو ترمنځ همکاري د دولت د اغېزمن فعالیت مهم شرایط دي.

اداري وړتیا (Administrative Capacity) څه معنا لري؟

اداري وړتیا هغه توان او ظرفیت دی چې د دولت او دولتي ادارو له لارې د قوانینو، پرېکړو او پالیسیو د عملي کولو، د عامه خدمتونو د وړاندې کولو او د ټولنې د ستونزو د حل لپاره کارول کېږي.
په ساده ژبه، اداري وړتیا دا معنا لري چې یوه دولتي اداره نه یوازې د کار کولو قانوني واک ولري، بلکې د هغه کار د ترسره کولو لپاره لازم امکانات، وړ کارکوونکي، مسلکي پوهه، تخنیکي وسایل او منظم اداري جوړښت هم ولري.
د بېلګې په توګه، که حکومت پرېکړه وکړي چې په یوه سیمه کې لس نوي ښوونځي جوړ کړي، د دې پرېکړې د عملي کولو لپاره باید کافي بودیجه ولري، د ودانیو د جوړولو وړتیا ولري، ښوونکي او نور کارکوونکي وګومارل شي، درسي وسایل برابر کړي او داسې اداري ولري چې د ټولو چارو مسئولیت او څارنه پر غاړه واخلي.
که له دغو امکاناتو څخه یو یا څو یې موجود نه وي، د حکومت د پرېکړې عملي کول ستونزمنېږي. کېدای شي ودانۍ جوړې شي، خو ښوونکي ورته ونه موندل شي؛ یا بودیجه ځانګړې شي، خو د پروژې د مدیریت وړ اداره موجوده نه وي. په دې حالت کې د پرېکړې او عملي پایلې ترمنځ واټن رامنځته کېږي.
اداري وړتیا یوازې د امکاناتو په لرلو پورې هم محدوده نه ده، بلکې د هغو د سمې او اغېزمنې کارونې وړتیا هم په غیږ کې نیسي. یوه اداره ښایي کافي بودیجه او کارکوونکي ولري، خو که کارونه یې په سمه توګه مدیریت نه شي، د مسئولیتونو وېش روښانه نه وي او فساد یا بېنظمي پکې موجوده وي، مطلوبې پایلې به ترلاسه نه کړي.
له همدې امله، د یوه اغېزمن سیاسي سیستم لپاره دوه شیان ډېر اهمیت لري: لومړی، د خپلو دندو د ترسره کولو لپاره د اړینو سرچینو شتون؛ او دویم، د دغو سرچینو د سمې، شفافې او اغېزمنې کارونې اداري وړتیا.
په ټوله کې، سرچینې د سیاسي سیستم د فعالیت وسایل دي او اداري وړتیا هغه توان دی چې د دغو وسایلو په مرسته پرېکړې عملي او موخې ترلاسه کوي. یوازې د قوانینو تصویب او د پالیسیو اعلان د ټولنې ستونزې نه شي حل کولای؛ د دې پرېکړو د پلي کولو لپاره باید لازم امکانات، وړ کسان او منظم اداري جوړښتونه هم موجود وي.

۳.۵ .د معلوماتو او اړیکو بهیر(Information and Communication Flow)

معلومات او اړیکې د سیاسي سیستم د فعالیت او اغېزمنتیا یوه مهمه برخه جوړوي. د ټولنې د اړتیاوو او غوښتنو پېژندل، د ستونزو ارزونه، د سیاسي پرېکړو نیول، د پالیسیو جوړول او د هغو د پایلو څارنه، کره، بشپړو او پر وخت معلوماتو ته اړتیا لري. له همدې امله، د معلوماتو او اړیکو بهیر د سیاسي سیستم د ښلابښلو برخو ترمنځ د تعامل او همغږۍ زمینه برابروي.
د معلوماتو او اړیکو بهیر د خلکو، دولتي ادارو، سیاسي بنسټونو، رسنیو، مدني ټولنو، څېړنیزو مرکزونو او نورو ټولنیزو فعالانو ترمنځ ترسره کېږي. په دې بهیر کې معلومات له ټولنې څخه سیاسي او دولتي بنسټونو ته لېږدول کېږي او بېرته د دغو بنسټونو پرېکړې، پالیسۍ او لارښوونې خلکو ته رسول کېږي. په دې توګه، معلومات یوازې یو اړخیز جریان نه دی، بلکې د متقابل تعامل او اړیکو یوه دوامداره پروسه ده.
د بېلګې په توګه، خلک د خپلو ستونزو، اړتیاوو او غوښتنو په اړه دولتي ادارو ته معلومات وړاندې کوي؛ رسنۍ د ټولنې مهمې موضوعګاني او ستونزې تر عامه پوهاوي رسوي؛ څېړنیز بنسټونه د ټولنیزو او سیاسي مسایلو په اړه معلومات او احصائیوي ارقام راټولوي او تحلیلوي؛ او دولتي اداري د دغو معلوماتو پر بنسټ پرېکړې او پالیسۍ جوړوي. همدارنګه، دولتي اداري د خپلو پرېکړو او فعالیتونو په اړه معلومات بېرته خلکو ته وړاندې کوي.
د معلوماتو د کیفیت، د اړیکو د رونټیا او د معلوماتو د لاسرسي کچه د سیاسي پرېکړو پر کیفیت او د سیاسي سیستم پر فعالیت مستقیم اغېز لري. که معلومات محدود، ناسم، نیمګړي یا یو اړخیز وي، د ټولنې د اړتیاوو سمه پېژندنه

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

ستونزمنېږي او د پرېکړو د کيفيت د کمېدو احتمال رامنځته کېږي. همدارنګه، د معلوماتو د لېږد په بهير کې خنډونه د خلکو او دولتي بنسټونو ترمنځ د اړيکو او متقابل باور پر کچه اغېز کولای شي.
له همدې امله، د معلوماتو ازاد جريان، د بيان ازادي، د رسنيو خپلواکي، اداري شفافيت، د معلوماتو د لاسرسي حق او اغېزمني ارتباطي لاري د يوه اغېزمن، ځواب ويونکي او حساب ورکوونکي سياسي سيستم مهم شرايط ګڼل کېږي.

د دې برخې اساسي عناصر
:
۱ .د معلوماتو راټولول :(Information Gathering) د ټولنې د اړتياوو، غوښتنو او ستونزو په اړه د معلوماتو ترلاسه کول.
۲ .د معلوماتو تحليل:(Information Analysis) د راټولو شويو معلوماتو ارزونه او د هغو پر بنسټ د ستونزو او اړتياوو پېژندل.
۳ .د معلوماتو لېږد :(Information Transmission) د خلکو، دولتي ادارو، رسنيو او سياسي بنسټونو ترمنځ د معلوماتو تبادله.
۴ .عامه پوهاوی :(Public Awareness) خلکو ته د سياسي پرېکړو، پاليسيو او ټولنيزو موضوعاتو په اړه د معلوماتو رسول.
۵ .د معلوماتو شفافيت او لاسرسی :(Information Transparency and Accessibility) د معلوماتو د ترلاسه کولو، خپرولو او کارولو لپاره د مناسبو شرايطو برابرول.
۶ .ببرتهغبرګون :(Feedback) د خلکو د نظرونو، نيوکو او وړانديزونو ترلاسه کول او د هغو په رڼا کې د پاليسيو او پرېکړو ارزونه.
لنډه پايله: د معلوماتو او اړيکو بهير د سياسي سيستم د ښلابښلو برخو ترمنځ د اړيکو، همغږی او متقابل تعامل وسيله ده. د دغه بهير اغېزمنتيا د ټولنې د اړتياوو په سمې پېژندنې، د پرېکړو په کيفيت، د حکومتولی په شفافيت او د سياسي سيستم په ځواب ويلو کې مهم رول لري.

۲۰۲۶/۱۱/۱۰م

نوټ: دا ليکنه ورپسې پنځمه برخه هم لري

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ